

Langhans

PRAGUE

**Jaroslav Rokoský
Jiří Urban a kol.**

**FRANTIŠEK
UDRŽAL**
Sedlák a politik

V Y Š E H R A D

Foto na obálce:

Oficiální portrét Františka Udržala z Vomáčkova atelieru v Pardubicích, vyfotografovaný nedlouho před Udržalovými sedmdesátinami. Zdroj: rodinný archiv Petra Hoffmana

Foto na str. 4–5:

František Udržal zachovával živý kontakt s armádou i v době, kdy již působil v čele vlády. Dokládá to mimo jiné i tento snímek ze závěrečných cvičení v prostoru Levoče na východním Slovensku. V popředí vlevo prezident republiky T. G. Masaryk a vpravo gen. Josef Šnejdár, zemský vojenský velitel v Košicích.

Zdroj: Vojenský historický ústav Praha

Foto na str. 6:

Portrét mladého Františka Udržala z Langhansova atelieru.

Zdroj: rodinný archiv Anny Bekárkové

Kniha vychází s finanční podporou prostředků na institucionální výzkum Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem pro rok 2015.

Odborní recenzenti:

PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

RNDr. PhDr. Michal Kubálek, Ph.D.

Copyright © Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2016

ISBN 978-80-7429-633-8 (Vyšehrad, spol. s r. o.)

ISBN 978-80-7561-055-3 (FF UJEP Ústí nad Labem)

Jan Masaryk říkával, že kdykoliv spatří Udržala, zjeví se mu praotec Čech. Vídal jej relativně často, protože u Masaryků „zdomácněl“. Nejdříve jako ministr národní obrany, potom jako předseda vlády ČSR. Jakým byl však František Udržal politikem, co a kolik dobrého vykonal pro veřejnost? Proč je dnes pozapomenutou postavou, byť za první Československé republiky patřil ke klíčovým osobnostem? Jak to že máme v oblibě masarykovskou republiku, ale ministerský předseda se neudržel v paměti národa? Čím si vysvětlit, že sedlák z úrodného kraje pod Kunětickou horou, kde platil za vzorného hospodáře, zůstává stranou zájmu historiků, politologů či sociologů?

Příčin je více: nacistická okupace, která nenáviděla demokratickou republiku, v níž agrárníci byli hlavním státotvorným seskupením. Vláda Národní fronty, která zlikvidovala agrární stranu pro smyšlenou kolaboraci, aby získala její majetek a voliče. Komunistické Československo, jež důsledně dbalo na to, aby agrárikům zůstal cejch zrádců a kolaborantů. Komunistům se to skutečně podařilo, jakkoliv je to účelový a nespravedlivý soud. Za čtyři desetiletí se jim podařilo agráříky a jejich tradice „vymazat“ z širšího obecného povědomí české společnosti.

Muže statné postavy, jehož tvář zdobil mohutný knír, nacházíme na četných dobových fotografiích, mnohdy po boku prezidenta Tomáše G. Masaryka. Setkávali se, jeden druhého si vážil a respektoval. Na rozdíl od Antonína Švehly, mistra kompromisu a zákulisních jednání, neopomíjel veřejnou prezentaci, publikoval a pronášel veřejné projevy. Nestačilo to na zlé totalitní časy. Nepomohlo ani to, že zemřel včas a nestačil „zradit“.

My dnes už žijeme v jiné době, v mnoha ohledech tak odlišné, ale opět demokratické. Přemýšlet o českých dějinách, aspoň někdy a trochu, by měl ale každý z nás. Člověk nemůže žít bez minulosti, ať už si o ní myslí, co chce. Vlácí ji s sebou, i když si to mnohdy ani neuvědomuje. Každý se potřebuje o něco opřít, co dodá sílu a víru, co ho povzbudí ve smysluplném počínání. Ztráta historické paměti je vůbec to nejhorší, co může národ potkat. Protože potom mu zbývá jen věčný začátek.

Je dobré vědět, čím naši předci museli projít, vědět, z čeho co rostlo a znát souvislosti. Pro většinu Čechů je první republika oním „ztraceným rájem“, kdy jsme měli ideály, byli úspěšní a respektovaní ve světě. Zdědila mnohé problémy a rysy monarchie, i když se vůči ní kriticky vymezovala. Po období nacismu a komunismu ji stále stavíme výše, než ve skutečnosti byla. Nepřikrášlený obraz doby se proto pokusíme připomenout v naší kolektivní monografii.

Tři půlstoletí, jež letos uplynuly od narození sedláka a politika Františka Udržala, prověřily hodnoty, jimž sloužil a věřil. Přesvědčený demokrat sloužil věrně státu, vytrvale a poctivě. Nesporně patřil k mužům, kteří se „zasloužili o stát“, nikoliv jen

o vlastní grunt, rodnou obec, Pardubicko a východní Čechy. Demokracii viděl jako loajální spolupráci a vzájemné doplňování se všech státoporných stran. Bojoval proti korupci, demagogii a partajničení. Domníváme se, že nejen proto má smysl se k jeho jménu vracet. Zabývat se jeho životním údělem, připomenout triumfy a prohry, odvahu i „šrámy“, které utržil. Přemýšlet nad jeho skutky, rozhodnutími, ději, které mohl a které naopak nemohl ovlivnit.

Svět, z něhož František Udržal odcházel, byl ještě neklidnější a nebezpečnější než ten za jeho časů. Byl to svět spěchající do války, kam byl nezadržitelně hnán Hitlerem, také pro Čechy svět tragédií, křivd a nesvobody. Posuďte sami, milí čtenáři, jestli patří k mužům, na něž bychom měli navazovat a o něž bychom se měli opřít v našich relativně klidných časech.

Jaroslav Rokoský

Velká válka, ČSR a Pardubicko

TOMÁŠ JIRÁNEK

Na začátku první světové války bylo Františku Udržalovi více než 48 let a řadil se mezi uznávané politiky. Dokázal získávat přízeň voličů ve více rovinách, které sice mohly působit i jednotlivě každá sama o sobě, ale vzájemně se vhodně doplňovaly a posilovaly postavení příslušného činitele. Udržal předně uměl veřejně vystupovat a působit na lidi, a to opět v různých ohledech. Od mládí byl schopným řečníkem, měl nepřehlédnutelnou urostlou postavu a pohlednou tvář. Ačkoliv značnou část svého času trávil ve vídeňské poslanecké sněmovně nebo v pražském zemském sněmu, věděl, co zajímá lidi z jeho voličského okruhu, tedy z venkova, a dokázal za to v zastupitelských sborech bojovat. A protože v dané době Čechy nezajímaly jen jejich stavovsky vymezené zájmy, ale čím dál více také otázky zrovnoprávnění jejich národa v rámci habsburské monarchie, uměl na sebe Udržal upozornit i v tomto smyslu. Ovládal velmi dobře němčinu, nedělalo mu tedy potíže tvrdě hájit české zájmy v přímé diskusi s německy mluvícími kolegy, a nejen to. Několikrát je v souvislosti s jejich nelichotivými výroky vůči Čechům vyzval na souboj a donutil je odvolat. Takto před ním ustoupil i jeden z nejradikálnějších pangermánů Karl Hermann Wolf, po kterém mimochodem byl v roce 1898 pokřtěn později velmi nechvalně známý Karl Hermann Frank.

Současně je třeba zdůraznit, že s Udržalem v dané době nebyly spojovány žádné skandály, nebyl považován za – v jakémkoliv smyslu – výstředního či těžko pochopitelného nebo nepřijatelného, za směšnou figurku či člověka, který politiku dělá jen pro peníze, ze ctižádostivosti, či za někoho, kdo ji dělat neumí a měl by se jí vzdát. V takovém případě by totiž cokoliv z toho bylo využito jeho politickými protivníky a náležitě rozmazáno, neunikl by také pozornosti těch žurnalistů, již si často vybírali politiky nebo celé strany jako témata různých literárních útvarů uveřejňovaných zejména v zábavném tisku. Za příklad zde můžeme uvést Jaroslava Haška, který v posledních letech před válkou pro čtrnáctideník *Karikatury* připravoval – ovšem většinou nepodepsané nebo pod pseudonymy – medailonky známých politických osobností, kterým taková četba jistě nedělala radost. Hašek psal například o Herbenovi, Soukupovi, Hajnovi, Drtinovi, Kotlářovi, Grošovi, Chalupném, Kramářovi a jiných,¹ věnoval pozornost i celým politickým stranám, většinou ve spojení

¹ Viz např. *Z činnosti sociálně demokratických poslanců Folbra, Kličky, Biňovce, Remeše a Jaroše na říšské radě, v kuloárech i mimo parlament*, in: *Karikatury*, malé vyd. r. I, 1909, č. 4; *Kde bere poslanec Klofáč peníze? (Fejeton, který napsán byl pro Právo lidu)*, in: *Karikatury*, malé vyd. r. I, 1909, č. 4; *Ministři dr. Žáček a dr. Bráf*, in: *Karikatury*, velké vyd. r. II, 1909–1910, č. 5 a jiné. Byla vytvořena dokonce zvláštní rubrika *Galerie Karikatur*.

s nějakou určitou událostí² nebo charakteristikou, již si veřejnost s danou stranou spojovala, třeba u „křesťanských sociálů“ se jednalo o různá předvolební kázání katolických kněží. Agrární strana se na začátku 20. století stala nejsilnější českou stranou, měreno podle počtu poslaneckých mandátů. Nemohla tedy uniknout pozornosti Jaroslava Haška, který se tématu s chutí chopil a náležitě barvitě je rozpracoval. V různých povídkách načrtl, jak se podle jeho názoru běžně vyvíjel život a politická kariéra členů agrární strany: „[...] Když mně bylo šest let, vážil jsem čtyřicet kilogramů. Tenkrát mě vystavovali na okresní hospodářské výstavě v Nymburce. [...] Již můj otec získal si v celém okrese dobré jméno tím, že kdysi se mu narodilo kůzle s třemi hlavami. Byl také zvolen obecním starostou krátce po onom velkolepém porodu. [...]“³ „Agrárník Koloděj byl velice inteligentní člověk. Předně věděl, že dvakrát dvě jsou čtyři a že každý ostatní člověk, který není agrárník, je lump a lotr. Pak znal význam volů pro agrární stranu a snažil se velice, aby pro agrárníky byli opatřováni na okrese jen čistokrevní volové. [...] když vypěstoval pekingského housera ve váze 18 kg, byl zvolen zemským poslancem [...]“⁴ Útoky to byly zcela ve stylu Jaroslava Haška dosti přímé a tím, že v textech o agrárnících nejmenoval nikoho určitého jako v jiných politických črtách, ale hrdinům dal smyšlená jména, autor své znevažující soudy vlastně zobecňoval – pro politika agrární strany nebylo důležité vzdělání, nadání či širší rozhled, ale jednoznačně a téměř výhradně hospodářské úspěchy. Kdo ví, jak by to dopadlo, kdybychom v tomto směru vypracovali statistiku, nicméně jedno je nesporné: na Františka Udržala se tak pohlížet nedalo. Vzdělání sice získal jen středoškolské, ale inteligenci a vlohy pro veřejné působení nepostrádal a vlastnímu hospodářství se tolik nevěnoval, i když vlastnil statek v Dolní Rovni, kde žila jeho manželka s dětmi. Dával přednost životu ve velkých městech, kde sídlily zastupitelské sbory, na jejichž půdě působil, tedy Vídni a Praze. Proto na něj zřejmě Hašek „nevztáhl své pero“, neměl by se čeho chytit.

Jaké tedy bylo Udržalovo postavení těsně před válkou? Od roku 1912 byl místopředsedou agrární strany, kromě toho se účastnil jednání rakousko-uherských delegací, byl místopředsedou Slovanské jednoty v říšské radě, pracoval ve výboru připravujícím založení Agrární banky, v parlamentech o sobě dával často vědět při debatách na různá témata, a tak je možno prohlásit, že byl známou osobností, patřil k čelným českým politikům a zůstával bez poskvrny.

Pak začala válka. Na konci července 1914 byla uzavřena říšská rada, a protože český zemský sněm se nescházel již od června předcházejícího roku, ztratil Udržal spolu s ostatními politiky své dosavadní pole působnosti. Došlo k omezení občanských práv, ty, kteří to nechtěli vzít na vědomí či proti tomu přímo vystupovali, čekalo věznění, přišly i první popravy. Válka sice přinesla nové podněty do českého politického myšlení, ale to se – stejně jako dříve – neubíralo jedním směrem. František Udržal prozatím zůstával konzervativním, nepřidal se k radikálním postojům, naopak počítal i nadále s existencí Rakouska-Uherska, i když věřil v jeho reformu. Taková byla v dané době politika celé české agrární strany,⁵ a vlastně i většiny ostatních. Tím

² Viz např. *Mladočeské volby na Malé Straně*, in: Karikatury, malé vyd. r. I, 1909, č. 15.

³ *Agrární idylla*, in: Kopřivy, r. IV, 1912, č. 11.

⁴ *Hasiči přístroj agrárníka Koloděje*, in: Karikatury, r. IV, 1912, č. 3.

⁵ Podrobněji viz M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 49n.

„domácí“ čeští politikové ztěžovali práci zahraničního odboje, jehož představitelé by pro svoji činnost přivítali jiné argumenty.

Udržal a další se nacházeli v obtížném postavení. Na jedné straně jejich myšlení podléhalo určité setrvačnosti, spojené s dlouholetým zařazením českých zemí do rámce habsburské monarchie, současně ale byli k daným postojům nuceni okolnostmi a opatrností. Uvědomovali si sílící tlak rakouských Němců na změnu uspořádání monarchie a zvláště českých zemí, nevěděli, co čeká jejich kolegy Kramáře, Klofáče, Rašína a další, zatčené a souzené pro vlastizradu. V každém případě ti, kteří zůstali na svobodě, průběžně sledovali poměry ve státě i v rámci širší střední Evropy a vyhodnocovali možnosti dalšího vývoje.

František Udržal díky svým stykům podnikl v květnu a červnu 1916 cestu do Berlína, aby na vlastní oči prozkoumal tamní poměry. Po válce o tom napsal zajímavou zprávu, která si zaslouží větší pozornost a delší citaci: „[...] *Na jaře 1916 docházely z Berlína do Prahy časté zprávy, které budily v českých duších dobré naděje. Tak mluvilo se již v dubnu mnoho o nepokojích a pouličních bouřích z hladu, o revoltech, které vznikaly v Berlíně a zachvacovaly i jiná průmyslová střediska. ‚Očití svědkové‘ vracející se z Německa vyprávěli o demolovaných továrnách, vypálených palácích i celých zničených čtvrtích sídla Vilémova. Nescházely nám sice i střízlivější informace z domácnosti našich sousedů, než chtěli jsme mít vlastní dojmy, a tu, po úradě s nynějším ministrem vnitra,⁶ rozhodl jsem se pro ‚studijní cestu‘ Německem. Průvodní listiny obdržel jsem na doporučení vídeňské vlády dosti rychle. Jako důvod cesty uvedl jsem nutnost porady s Friedrichem Naumannem, známým autorem ‚Střední Evropy‘. Sám německý vyslanec ve Vídni Tschirski, jakmile jsem mu sdělil, že chci dle návrhu Naumannova budovati střední Evropu, opatřil mne co nejochotněji zvláštním doporučením, ve kterém úřadům – jmenovitě kruhům vojenským – doporučoval, ba nařizoval, aby mně všude vyšli ochotně vstříc. Do Berlína přijel jsem v květnu, bezprostředně po zatčení Liebknechta.⁷ Ku nemalé své radosti četl jsem již cestou v berlínském Tagblattu, že Naumann odjíždí na delší cestu a že se vrátí teprve počátkem června. Užil jsem nadutého Prušáka za jeho návštěv v Praze a ve Vídni více než dosti, i bylo pro mne opravdu vykoupením, že mne náhoda zbavila společnosti z míry odporné. V říšském sněmu, který právě projednával předlohu o noční práci žen a dětí, mluvil jsem s řadou předních německých politiků, z nichž mnozí vyslovovali své podivení nad tím, že z rakouských politiků, kromě Maďarů, nikdo posud do Berlína nepřijel. Baron Rechenberger, bývalý generální guvernér německé Afriky,⁸ líčil mně výmluvně všechny světlé stránky ‚Střední Evropy‘ a představil mně odrodilého potomka starého českého rodu hraběte Pražanu,⁹ který se chlubil, že jeho nejvýznamnější statek je v ‚Deutschböhmen‘. Oba páni mne*

⁶ Udržalův stranický šéf Antonín Švehla, který byl ministrem vnitra v prvních třech československých vládách. Vzhledem k pozdější zmínce o Štefánikově smrti lze vymezit napsání Udržalovy zprávy létem 1919 a zářím 1920. Pozn. T. J.

⁷ Karl Liebknecht (1871–1919), představitel levicového křídla v německé sociální demokracii a pozdější zakladatel Komunistické strany Německa. Pozn. T. J.

⁸ Přesněji Georg Albrecht Julius Heinrich Friedrich Carl Ferdinand Maria Freiherr von Rechenberg (1861–1935), německý konzulární úředník, generální konzul ve Varšavě, později guvernér Německé Východní Afriky a poslanec říšského sněmu. Pozn. T. J.

⁹ Pan hrabě Pražana jistě netušil, že jeho nejkrásnější statek bude po válce majetkem Československé republiky. Pozn. F. U.

ujišťovali, že po válce budeme k matce Germánii pevně připoutáni, na čemž že lze právě tak málo měniti jako na skutečnosti, že všechny naše vody tekou do Němec. S nynějším finančním ministrem Erzbergrem¹⁰ konferoval jsem v ministerstvu války i v jeho soukromém bytě. O pacifismu, kterému tento vychytralý politik podlehl teprve po zasáhnutí Ameriky do války, nebylo u něho v květnu r. 1916 ovšem ještě ani stopy. Ano, zrovna Erzberger řekl mně s příkroostí vpravdě prušáckou, že po válce musíme míti jednotnou výzbroj, společný zbrojní průmysl a jeden gen.[erální] štáb. Na další cestě po stopách Naumannových do Hanovru, Hamburku, Brem a Vratislavi bylo mou hlavní starostí, abych jen nepříjel do některého místa dříve, nežli jej tvůrce střed.[ní] Evropy opustil, a to se mně šťastně vždy podařilo. Za zmínku stojí snad ještě rozmluva s místopředsedou pruského sněmu tajným radou Porschem. Jmenovaného vůdce německých katolíků navštívil jsem ve Vratislavi. Vyprávěl mně, že nové vojenské přípravy Ruska činí vedoucím německým kruhům těžké starosti a že se v nejbližších dnech na rakouské frontě čeká velký ruský nápor. Současně se ale utěšoval připomenutím, že ruské nedostatky proviantní i muniční zlomí záhy i sebe odborněji a důrazněji vedený útok. Dále jsem se dozvěděl, že bezprostřední příčinou světové války byly Kramářovy pikle na Balkáně. Abych v tomto tonu o Kramářovi dlouho mluvit nemusel, slibil jsem, že po válce budu v Čechách podporovat katolické hnutí, a poroučel jsem se nejen p. Porschemu, ale i celé říši „bohabojnosti a dobrých mravů“, neboť účel mé cesty – projeti Německo všemi směry – byl úplně dosažen.

Na jaře r. 1916 bořilo se Německo jen v naší fantasii, ale ve skutečnosti vládl tam ještě klid a pruský pořádek. Státní stroj dýchal sice těžce, ale veškerou práci vykonával bezvadně. Ze styků s německým lidem i z rozhovorů s německými politiky, i když se všichni očividně snažili pravou náladu zatajit, odnesl jsem si z Německa o celkové situaci dojem dosti jasný. V zasvěcených kruzích neměli již tehdy čisté svědomí a báli se špatných konců. Ale vzdor všem těžkým starostem činili seč byli, aby víra v konečné vítězství Německa zůstala v lidu neotřesená, a to dařilo se jim r. 1916 ještě velmi dobře. Německý lid sice již citelně hladověl, než věřil pevně ve vítězství „tatička“ Hindenburga. O demolovaných továrnách a vypálených palácích nebylo nikde ani stopy, a i zatknutí Liebknechta provedeno bylo na ulici, bez nejmenšího porušení klidu.

Po zjištění těchto fakt vracel jsem se do Čech v náladě stísněné, jsa jist, že musíme se ještě vyzbrojiti velkou dávkou trpělivosti. [...]“¹¹

Citovaná zpráva jednak přináší zajímavé údaje o tehdejším smýšlení českých i německých politických osobností, jednak dokazuje, že František Udržal nebyl nějakým prostým agrárním politikem, jaké vykreslil ve svých povídkách Jaroslav Hašek, nebyl regionálně omezeným člověkem, ale mužem, který byl schopen plnit důležité diplomatické poslání a z poznatků vyvodit závěry. Ty, které přinesla jeho cesta, vedly k poznání, že hrozba vytvoření německé „Mitteleuropy“ se tehdy zdála být velmi silnou. Spolu s dalšími okolnostmi to vše působilo na české politiky tak, že většina z nich se začala pomalu odpoutávat od Rakouska-Uherska a myšlenkově

¹⁰ Matthias Erzberger (1875–1921), německý politik křesťanské strany Centrum, v listopadu 1918 podepsal za Německo příměří v Compiègne. Pozn. T. J.

¹¹ Archiv Národního muzea, fond Žikeš, sign. 196/1779, Vzpomínky F. Udržal, s. d. V další části zprávy jsou zmínky ještě o Udržalově návštěvě Uher na konci srpna 1916, které doložily odmítavý postoj maďarských politiků vůči Čechům.

se připravovat na vytvoření samostatného státu. Sílicí podporu získával také plán na budoucí spojení Čechů a Slováků.

To se týkalo i Udržala, který zastupoval agrární stranu v předsednictvu Českého svazu, sdružujícího poslance stále ještě uzavřené říšské rady. Poměry se totiž začaly uvolňovat, o což se zasloužil nový rakouský císař Karel I., nastoupivší na trůn v listopadu 1916. Amnestoval odsouzené politiky, pokusil se – neúspěšně – na přelomu let 1916 a 1917 vymanit svůj stát z války, a to vedlo jen k většímu podřízení Rakouska-Uherska Německu, ale také znovu otevřel Říšskou radu. A na jejím zasedání 25. září 1917 František Udržal, mimochodem dlouhodobě jeden z nejvýraznějších českých řečníků ve sněmovně, za téměř všechny české politiky prohlásil: „*My říkáme zcela upřímně, že chceme svůj samostatný stát a že chceme být svobodným národem.*“¹²

V červenci 1918 čeští politikové na základech staršího Národního výboru ustavili Národní výbor československý, jehož členem se stal i František Udržal. Jeho strana jej ale jako ostříleného parlamentního bojovníka vyslala do Vídně, kde mohl vykonávat nejplatnější práci. V hlavním městě monarchie také Udržal pobýval v okamžiku, kdy se tam donesly zprávy o událostech v Praze 28. října. Hned poté odcestoval zpět do vlasti, nyní již do rodícího se Československa, aby „mohl být u toho“ a aby neztratil spojení s domácí politikou.¹³

A to se mu také podařilo. Ostatně nebylo dost dobře myslitelné, aby jej agrární strana a konečkonců i vůdčí představitelé stran ostatních opomenuli, protože byl díky své předcházející práci osobností, se kterou se muselo počítat.

Po vzniku Československé republiky se František Udržal jako přední činovník agrární strany zapojil do politického dění – přesněji řečeno z něj nikdy nevypadl. Nevrátil se ale do svého rodného kraje, nýbrž z Vídně přesídlil rovnou do Prahy. V listopadu 1918 byl zvolen místopředsedou Národního shromáždění, v němž měl opět příležitost vést diskuse s německy mluvícími poslanci, i když nyní na jiné základně než před koncem války. Vyjadřoval nicméně vstřícnost a naději, že s Němci bude v novém státě jednáno lépe než v habsburské monarchii s Čechy.¹⁴

Velmi brzy se začalo rýsovat Udržalovo hlavní pole působnosti pro budoucí léta – vojenské záležitosti. Hned po příjezdu do Prahy byl 29. října navržen za člena jednoho z odborů Národního výboru – pro obranu země, a hned byl také zvolen jeho předsedou. Okamžitě se ujal úřadu a zaznamenal první úspěchy, podílel se – spolu s Jiřím Stříbrným a Josefem Scheinerem – na převzetí vojenského velení od zemského vojenského velitele polního podmaršálka Kestřanka¹⁵ a podařilo se mu také uzavřít dohodu s maďarskými a rumunskými jednotkami rakousko-uherské armády umístěnými v Praze.¹⁶

¹² František SOUKUP, *28. říjen 1918*, I, Praha 1928, s. 561. Cit. dle M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 53.

¹³ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 66–69.

¹⁴ Antonín KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české, sv. XIII, 1918–1929*, Praha – Litomyšl 2000, s. 187.

¹⁵ Paul Kestr(z)anek (21. 6. 1856 – 13. 7. 1929), 1. 11. 1910 generálmajor, 1. 11. 1913 polní podmaršálek, 10. 8. 1917 tit. generál jízdy, 1. 1. 1919 penz. Viz Antonio SCHMIDT-BRENTANO, *Die k. k. bzw. k. u. k. Generalität 1816–1918*, Oesterreichisches Staatsarchiv 2007, http://www.oesta.gv.at/Docs/2007/6/5/K_k_%20bzw_%20k_u_k_%20Generale%201816-1918.pdf (17. 11. 2015).

¹⁶ M. CHARBUSKÝ, *František Udržal 1866–1938*, s. 70.

S tím, jak se nově vzniklý stát konstituoval ve všech ohledech, rozvíjela se také rozprava o tom, jak má vypadat jeho armáda. Je obecně známo, že tato armáda byla zpočátku budována na různorodých základech. V první řadě to byly jednotky italských, francouzských a nakonec i ruských legií, které se postupně vracely do vlasti a z nichž první navrátilivší se byly hned posílány znovu do boje na Těšínsko proti Polákům a na Slovensko proti Maďarům. Určitou potíž způsobila snaha dvou dohodových států, na jejichž území se legie utvářely, převzít jakousi záštitu nad budováním nové armády prostřednictvím vojenských poradců. Na území Československé republiky pobývaly současně dvě vojenské mise – italská a francouzská, a to nebylo udržitelné. Rozhodnutím vlády byla nakonec – z řady důvodů celkem logicky – podpořena mise francouzská. Italové se museli vrátit domů, a to vzájemným vztahům obou zemí příliš neprospělo. Vedle necelých sta tisíc legionářů tu byly ale také početné jednotky tzv. domácího vojska, to jest vojáků bývalé rakousko-uherské armády, kteří zakončili svoje válečné působení v původních stejnokrojích. Mezi těmito dvěma skupinami se vedly spory. Legionáři, kteří za války riskovali více, protože v případě zajetí je čekal soud za vlastizradu a potupná smrt na popravišti, byli zvýhodňováni násobením počtu odsloužených let i jinými způsoby a nový stát k nim měl větší důvěru. „Domácích“ zase bylo více, a zdaleka ne všem se mohlo vyčítat, že byli až do poslední chvíle prorakouští. Obě složky byly pro novou, československou armádu důležité.

Nějakou dobu se ale řešila ještě jiná otázka, a to jakou povahu má mít branná moc nového státu. Proti sobě zde stály dva základní názory: armáda miličního typu, nebo armáda stálá, tehdy běžná. V debatách o tom František Udržal prosazoval názor, že se má jednat o tradiční, stálou armádu, a k tomu připojoval velmi prozíravý názor, že vzhledem k poloze a sousedům bude velký díl odpovědnosti za obranu spočívat také na ministerstvu zahraničí.¹⁷ Tradiční pohled nakonec zvítězil, stálá armáda vznikla, a její velitele, parlamentní výbory a ministry národní obrany pro budoucnost čekal těžký úkol – vypořádat se s výše uvedenými spory, zavést do řad vojska soulad a jasná pravidla.

Vojenské záležitosti se staly dlouhodobým Udržalovým polem působnosti, a to nejen v rámci agrární strany. Sám měl za sebou vojenskou službu jednoletého dobrovolníka v rakousko-uherské armádě, v jejímž rámci získal hodnost záložního důstojníka, a již za Rakouska v parlamentu vystupoval při debatách o vojenských věcech, například v roce 1912, kdy se projednávala předloha nového branného zákona. V československé politice takových mužů mnoho nebylo. Vojenskou službu prodělal například i národní socialista Václav Klofáč, který se také stal ministrem národní obrany v první československé vládě (v které mimochodem najdeme ještě podobný úřad ministra vojenství, jímž byl jmenován Milan Rastislav Štefánik). O Klofáčovi se ovšem říkalo, že hlavní kvalifikací pro místo ministra obrany u něj byl jeho antimilitarismus, což je věc těsně po válce do jisté míry pochopitelná.

František Udržal na svoji vojenskou kariéru pohlížel zcela jinak. Na hodnost získanou v rakousko-uherské armádě byl patřičně hrdý, v době monarchie byl sice z politických důvodů degradován, ale za republiky mu byla hodnost vrácena. Vojenskou službu a armádu bral velmi vážně a celý život se o ni zajímal. V Československé republice se mu hned od začátku nabídla možnost posunout se v této oblasti dále. Jeho

¹⁷ A. KLIMEK, *Velké dějiny země Koruny české, sv. XIII, 1918–1929*, s. 137.

Vojenská přísaha na Staroměstském náměstí před pomníkem mistra Jana Husa, 8. listopad 1918. Politická reprezentace ČSR, uprostřed zleva: František Staněk, Václav Klofáč, Josef Scheiner, gen. Jan Diviš, František Udržal. Zdroj: NA

funkce v odboru pro obranu země v rámci Národního výboru se po ustálení poměrů v novém státě přelila v předsednictví parlamentního branného výboru a v září 1921 nastoupil do svého prvního funkčního období jako ministr národní obrany (a krátce nato byl jmenován také zástupcem předsedy vlády Edvarda Beneše).

Zajímavé je, že Udržalovo jmenování ministrem národní obrany přivítalo i *České slovo*, ústřední tiskový orgán Československé strany socialistické. Prvním ministrem zmíněného resortu byl totiž, jak už bylo řečeno výše, socialista Václav Klofáč, který na vlastní žádost odstoupil. Socialistická strana měla toto místo jaksi vyhrazeno pro sebe, ale nedostávalo se jí vhodných osobností. Ostatně se v této záležitosti vedl teoretický spor o to, zda je lepší, aby ministerstvo obrany řídil voják – odborník, nebo civilista. Po Klofáčovi převzal úřad odborník gen. Otakar Husák. Tento bývalý francouzský legionář byl člověkem nesporně velmi vzdělaným, zkušeným a organizačně schopným, ale jeho přístup k řízení resortu se patrně velmi lišil od názoru politiků. Těm vadilo, že Husák neměl téměř žádné politické zkušenosti, postrádal vazby na politické činitele a že ministerstvo spravoval vojenským způsobem, že ignoroval směrnice dané parlamentem a že se stále „*uměle rozšiřovala propast mezi civilním a vojenským světem, která naopak měla být časem zcela překlenuta*“.¹⁸ Husák prý neměl ani šťastnou ruku při výběru nejbližších spolupracovníků, a tak „*stál ve svém úřadě osamocen a v ministerských radách v kruhu starých zkušených*

¹⁸ Za min. generálem Husákem, in: *České slovo*, r. XIII, č. 224, 29. 9. 1921, s. 3.

odborníků a byrokratů podceňován a přezírán. Důsledky této situace jsou [...] hluboké a mnohotvárné [...]“¹⁹ Je otázkou, zda gen. Husák skutečně řídil ministerstvo špatně, anebo zda kritika vycházela z neuspokojené ctižádosti politiků, kteří mezi sebou neradi viděli „vetřelce“ z praktického života. Ministerstvo obrany nicméně následkem tohoto stavu ztratilo na významu a vážnosti, ustrnulo, řada potíží se neřešila. Husák měl nepochybně dobrou vůli, ale v daných širších souvislostech se prostě jeho pojetí neosvědčilo.

Po Husákovi bylo ministerstvo národní obrany údajně nabízeno opět socialistům, kteří by již pro něj snad i bývali měli odborníky, ale z nějakých důvodů odmítli. Tak padla volba na Františka Udržala, který měl nepochybně k vojenským záležitostem dlouhodobě blízko. Podle různých reakcí je zřejmé, že tímto výběrem nebyla učiněna chyba.

Udržalovo první ministerské úřadování bylo v každém případě spojeno i s jinými než běžnými obtížemi – kdo ví, zda právě proto se nechtěli ministerstva ujmout socialisté. Sami přiznávali, že Udržal to nebude mít jednoduché: „[...] *Nového ministra čeká úkol těžký a nevděčný, protože cesty k nápravě jsou zataraseny těžkými balvany základních chyb a osobních klik. Obnoviti význam ministerstva N[árodní] O[brany], vrátit je na koleje sblížení se světem civilním a k nejužšímu styku k parlamentu, dokončiti veliké úkoly organizační, úprava platů voj. [enských] gážistů – jsou jen části tohoto úkolu, ale nejnaléhavější. Bez pronikavých změn osobních práce tato je nemožná. Ministr Udržal přináší do svého úřadu velikou zkušenost s dlouholetou prací v branných výborech i jisté zkušenosti odborné. To je důležité plus v dnešní pasivní bilanci ministerstva N. O.*“²⁰

Tento přístup k Udržalovi na počátku nesnadné cesty je o to zajímavější, že socialisté jinak své politické konkurenty nešetřili a s chutí na stránkách svého tisku rozebírali střety v agrárnických řadách, jež se týkaly například přístupu k pozemkové reformě, sporů mezi menšími hospodáři a velkostatkáři, k nimž byl výslovně řazen i Udržal, atd.²¹

Generálním inspektorem československé branné moci byl tehdy – již od roku 1919 – člověk, kterého by na takovém místě asi málokdo čekal, básník Josef Svatopluk Machar. Ten později dojmy ze svého pětiletého působení ve vojsku shrnul do vzpomínek, jež vydal knižně a v nichž věnoval prostor také ministru Udržalovi. K výběru jeho osoby se stavěl kladně: „[...] *Poslance Udržala znal jsem ze schůzí branného výboru: viděl jsem, že je obratný politik v jednání s lidmi, že má smysl pro armádní věci, znal jsem jej již z Vídně jako člověka čestného – proto mi nebyl nesympatickým. Však jsem jej již sám jedenkrát za ministra navrhoval – hned po Klofáčovi, když bylo řečeno, že ministrem NO nemusí už být socialista. [...] upustil jsem od svého snu, že ministrem vojska má být odborník, tedy voják se všemi dobrými vojenskými vlastnostmi, viděl jsem v Udržalovi aspoň polovojáka a své požadavky o osobě ministra jsem restringoval za daných poměrů na jeden: aby byla jakási stabilita vedení a mohla být vytvořena tradice. To jsem Udržalovi pověděl, když jsem jej vítal za svůj úřad a svou osobu.*“²²

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Viz např. *K rozkolu v agrární „Domovině“*, České slovo, r. XIII, č. 226, 1. 10. 1921, s. 1–2.

²² Josef Svatopluk MACHAR, *Pět roků v kasárnách*, Praha 1927, s. 322.

Pohřeb legionářů z Itálie, duben 1924. Hosté u Staroměstské radnice v Praze, uprostřed zleva: gen. Jan Syrový, František Udržal, Gustav Habrman, Přemysl Šámal, Edvard Beneš, František Tomášek. Zdroj: ANM, Hradní fotoarchiv, neg. 580

František Udržal si byl obtížnosti svého úkolu vědom. Několik dnů po převzetí úřadu vydal svůj nástupní armádní rozkaz, z nějž vyplývá, že neodsuzoval vše, co se dělo dříve, ocenil vývoj armády a nastínil své cíle, mezi kterými důležité místo zaujímal dokončení unifikace armády, urovnání rozporů mezi příslušníky zahraniční armády a tzv. domácího vojska a napravení nedostatků, které byly přece jen ještě v některých oblastech patrné. Přivítal právě nastupující rekruty všech jazyků a politických názorů a odvolal se v této souvislosti na slova prezidenta Masaryka, že „každý, kdo stojí s námi na půdě republiky, stejně vřele vítán“.²³ Jednalo se o rozkaz jaksi na uvítanou, který nemohl než mít obecnou povahu a měl vyznít především kladně a nadějně, nicméně je patrné, že Udržal měl představu o základních potřebách armády, že byl člověkem, který pro dané místo vykazoval nezbytné předpoklady.

Brzy jej čekala náročná zkouška: v souvislosti s maďarskými událostmi byla na konci října 1921 vyhlášena mobilizace československé branné moci. Koneckonců se jednalo o záležitost, která mohla ukázat ve skutečném světle stav československé armády. Mobilizace, trvající jen krátce, stačila prověřit připravenost československé armády a dá se říci, že dopadla poměrně dobře, i když určité nedostatky se také našly. Na jejich řešení měl František Udržal hodně času, protože úřad ministra národní

²³ *Armádní rozkaz nového ministra N. O.*, in: *České slovo*, r. XIII, č. 227, 2. 10. 1921, s. 4.

obranu zastával až do poloviny září 1929 – pouze s jedinou přestávkou od prosince 1925 do října 1926, kdy jej vystřídal postupně socialista Jiří Stříbrný a odborník generál Jan Syrový.

Ponechme stranou celkové hodnocení Udržalova působení v čele ministerstva národní obrany, zřejmá je nicméně skutečnost, že pokud by se byl neosvědčil, nebyl by zůstal v této funkci tak dlouhou dobu. Jak už to bývá, je nutno brát v úvahu více okolností než jen schopnost vést podřízené a mít určitou představu, k níž by práce měla směřovat. Bylo nutno získat uznání jak od příslušníků armády, tak také pro ně ze strany nevojáků i jinými způsoby, a to se Udržalovi dařilo. Vojáci kladně hodnotili, že jejich ministr je měl rád, vyznal se ve vojenských dějinách, snažil se armádu pozvednout a vylepšovat její obraz před veřejností i prestiž obecně. Udržal zval často prezidenta Masaryka k prohlídkám vojenských zařízení, jako například střelnic, cvičných táborů i technických cvičišť. Prezident se tomu nebránil, dobře si uvědomoval význam armády i kladný dopad návštěv hlavy státu u jednotek, a podle toho také vystupoval. Při svých cestách po republice si vyhrazoval čas také k návštěvám vojenských posádek a dbal na to, aby nevyzněly jako formalita.

František Udržal si jako ministr obrany dával záležet na tom, aby využil každé příležitosti představit v co nejlepším světle i svůj vlastní kraj, ovšem včetně vojenských jednotek. Tak například ve dnech 23. a 24. září 1922 zavítal prezident Masaryk do Pardubic. Přijel s větším doprovodem, s ministrem vnitra Černým, kancléřem Šamalem a pplk. dr. Rejholcem, svým pobočníkem, a samozřejmě také s ministrem obrany Udržalem. Pardubice měly tehdy v rámci armády svoji zvláštnost, totiž železniční pluk, který k dané příležitosti „dodal“ čestnou rotu a jeho vojáci také tvořili špalír od mostu přes Labe až k hotelu Veselka, kde byl prezident ubytován.²⁴ Podobně 16. května 1923 se v Pardubicích na své cestě východními Čechami zastavil maršál Foch, symbol francouzského vítězství ve válce.²⁵ Foch jakožto zvláště významná návštěva byl na své cestě doprovázen ministry F. Udržalem a E. Benešem, primátorem hlavního města Prahy dr. K. Baxou, gen. Janem Syrovým a gen. Eugènem Mittelhauserem, šéfem francouzské vojenské mise v ČSR a současně náčelníkem hlavního štábu československé armády, a generálním inspektorem československé armády J. S. Macharem.²⁶ V březnu 1925 provedl přehlídku pluku ministr národní obrany F. Udržal za přítomnosti gen. Mittelhausera a jeho zástupce a budoucího náčelníka hlavního štábu gen. Syrového.

Prezidentova návštěva se opakovala v květnu roku v roce 1929, kdy Masaryka doprovázel při návštěvě Pardubic opět František Udržal, tehdy již jako předseda vlády. Masaryk navštívil i jezdecké učiliště, ale více se soustředil na železniční jednotku, kterou si zřejmě pamatoval z předchozí návštěvy. Prohlédl si mimo jiné její technické cvičiště: „[...] *Pan prezident velmi se zajímal o technické stavby pluku a dal si zástupcem velitele pluku podrobně vykládati jednotlivé detaily staveb. Výklady*

²⁴ *Vojenský ústřední archiv – vojenský historický archiv (VÚA-VHA)*, f. Kroniky a fotoalba, Kronika železničního pluku, s. 92–93.

²⁵ Ferdinand Foch (1851–1929), od roku 1917 náčelník hlavního štábu francouzské armády, od března 1918 vrchní velitel spojeneckých sil ve Francii.

²⁶ Více viz Jiří KOTYK, *Maršál Ferdinand Foch v Pardubicích 16. května 1923*, in: Zprávy klubu přátel Pardubicka 2005, <http://www.kpp.iipardubice.cz/1108672793-marsal-ferdinand-foch-v-pardubicich-16-kvetna-1923.php> [16. 11. 2015].

*sledoval s velkým zájmem. Pan prezident podepsal se do pamětní knihy pluku. [...]*²⁷ Výsledný dojem byl zřejmě velmi dobrý, protože prezident dal podnět k tomu, aby byla pluku v posádkovém rozkazu udělena pochvala.²⁸

Udržal jako ministr obrany položil také základ k tradici účasti prezidenta na velkých vojenských cvičeních. Masaryk, vědomý si toho, že vojáky povzbudí nejen přítomnost hlavy státu, ale i doklad toho, že je v dobré kondici, se mezi vojáky v terénu vydával zásadně na koni. Vojáci něco takového dokázali ocenit. Udržal se v tomto ohledu prezidentem nenechával zahanbit. V sedle se cítil velmi dobře, dlouhodobě se zajímal o chov koní a hipologii obecně, vedl dokonce i teoretické rozpravy s odborníky a umělci na téma, jak má vypadat kůň – ve smyslu která rasa nejvíce bude odpovídat dobové skutečnosti – coby součást připravované Žižkovy jezdecké sochy na Vítkově. Takové záležitosti, i když by se mohly zdát malichernými, nezůstávaly utajeny, všímala si jich veřejnost, u níž tím ministr obrany získával na oblibě, a jeho prostřednictvím i armáda jako celek. Udržal také dbal na to, aby se všem důležitým otázkám spojeným s armádou dostávalo náležité publicity. Tisk obšírně psal o velkých vojenských cvičeních, o změnách týkajících se stejnokrojů, o vojenském názvosloví a dalších věcech spojených s brannou mocí. Udržal, který navenek působil spíše přísným dojmem, prokázal v úřadu ministra obrany i smysl pro humor tím, že vydal mimořádné rozhodnutí o jmenování herce Vlasty Buriana podporučíkem jízdy v záloze, i když chyběly některé obecně platné podmínky (vzdělání). Reagoval tak zřejmě na Burianovy umělecké úspěchy ve vojenském stejnokroji.²⁹

Ne že by Udržal jako ministr obrany neměl žádná slabá místa. Zatímco na jedné straně byla veřejnost zpravována o úspěších armády, nerozvířovaly se záležitosti, které mohly ministrovi, či ještě spíše agrární straně, uškodit. To se týkalo například armádních dodávek, o kterých agrárníci chtěli rozhodovat, protože zejména ty potravinové je velice zajímaly, ovšem i z dalších mohli různými cestami získávat určité „požitky“, mohlo se jednat i o zadávání vojenských staveb, rozmísťování posádek či dokonce obsazování míst vyšších velitelů.³⁰ Udržal sám nebyl s těmito spornými věcmi spojován, je zřejmé, že si přes veškeré tíhnutí k velkým politickým centřům uchoval určitou zemitost, zdrženlivost a úctu k základním mravním zásadám. Na rozdíl od předsedy agrárníků Švehly, který na lidskou povahu obecně nahlížel poněkud cynicky, a tím spíše realisticky. Udržal prý o Švehlovi řekl, že je nadaný, „*ale naprosto bez víry v mravní povahu člověka*“.³¹ Švehla prý jindy na Udržalovy stesky, že v Pozemkovém úřadu panují „*hrozné poměry*“ a že „*jest všude samá korupce*“, odpověděl, že „*se svou poctivostí nikam nedojde*“.³² V jiné souvislosti Machar například postřehl, že Udržal zřejmě nebyl velkým přítelem různých večírků a slavnostních událostí, banketů, přípitků a s tím spojeného řečnění. Možná jej to již

²⁷ VÚA-VHA, f. Kroniky a fotoalba, Kronika železničního pluku, s. 176–177.

²⁸ Tamtéž, s. 176 an. Viz též *Železniční pluk 1918–1931*, Pardubice 1931, s. 43.

²⁹ Jindřiška SMETANOVÁ, *TGM: Proč se neřekne pravda? Ze vzpomínek dr. Antonína Schenka*, Praha 1996, s. 128–129. Burianovy nejznámější „vojenské“ filmy, tedy „C. a k. polní maršálek“ či „Anton Špelec, ostrostřelec“, ale byly natočeny až v době, kdy už František Udržal nebyl ministrem obrany, totiž v letech 1930, resp. 1932. Pokud je tedy informace o povýšení Buriana pravdivá, muselo se jednat o jeho starší divadelní role.

³⁰ J. SMETANOVÁ, *TGM*, s. 129.

³¹ Daniel E. MILLER, *Antonín Švehla*, Praha 2001, s. 133–134.

³² Tamtéž, s. 190.

Tradiční snímek z dob první republiky, po boku prezidenta Tomáše G. Masaryka kráčí ministr národní obrany František Udržal, Pernštýnské náměstí v Pardubicích.

Zdroj: rodinný archiv Anny Bekárkové

trochu unavovalo, možná se hlásily zdravotní potíže, možná se jednalo o jiné příčiny. Nechával se při tom zastupovat právě Macharem, který tedy svojí osobností zaštiťoval ministerstvo při vítání vojenských hostů ze zahraničí či při loučení s nimi při ukončení pobytu.³³

Macharův pohled na dobu jeho spolupráce s Udržalem je jistě zajímavý, ale zřejmě ne zcela objektivní, což je pochopitelné. Vztah ministra obrany a generálního inspektora nebyl ideální, jejich názory na chod ministerstva, na některé osobnosti i další záležitosti spojené s brannou mocí se zřejmě často lišily. Machar například uvedl, že jej František Udržal po svém nástupu do úřadu ministra národní obrany postupně přestal zvát na schůze branných výborů sněmovny a senátu. Nedožadoval se toho práva – prý se mu zdálo, že Udržal, „*jaksi žárlivě opatrující svoji minister-skou prestiž*“, jej nezval úmyslně.³⁴ Je to jistě otázka, není totiž patrné, jak by mohl generální inspektor ministrovu prestiž věcně ohrozit. Možná slovně při jednáních výše zmíněných výborů, spíše asi šlo o určitý střet dvou silných osobností. Do většího otevřeného sporu se ale nikdy nedostali a patrně k sobě vzájemně chovali úctu, i když si uvědomovali častou rozdílnost názorů. Udržal to potvrdil v článku, který uveřejnily *Důstojnické listy* při příležitosti Macharových šedesátin: „[...] Macharovi bylo svěřeno při stavbě naší nové státní administrativy místo, kde by mohl uplatnit

³³ J. S. MACHAR, *Pět roků*, 360n.

³⁴ Tamtéž, s. 226.

jak svoji kritickou pronikavost, tak svůj ideál mravní vážnosti a svědomitosti. Naše armáda, jež se musila první v národním tělese zhostiti všech mravních následků předválečné i válečné bíd, potřebovala těchto vlastností Macharových měrou vrchovatou, a pokládám tudíž za myšlenku velmi šťastnou, že byl právě Machar zvolen na místo generálního inspektora armády, jemuž přísluší především pečovat o morální jednotu a pohotovost armády. [...] Přejeme naší armádě, aby všichni tito důstojníci byli tak na svém místě, jako je Machar, a [...] aby se i příští generace důstojnické učily od Machara, jak z jeho knih, tak z jeho úřední působnosti, lásce k národu, neúchylné víře ve mravní ideály a statečnosti v boji za poznanou pravdu. [...]“³⁵ Býváme svědky toho, že z úřední povinnosti je možno napsat blahopřejné projevy i lidem, kterých si původce projevu příliš neváží. Ale zde je vyznění jiné. Z Udržalových slov je cítit skutečná úcta k Macharově osobnosti a k práci, kterou pro československou armádu vykonal.

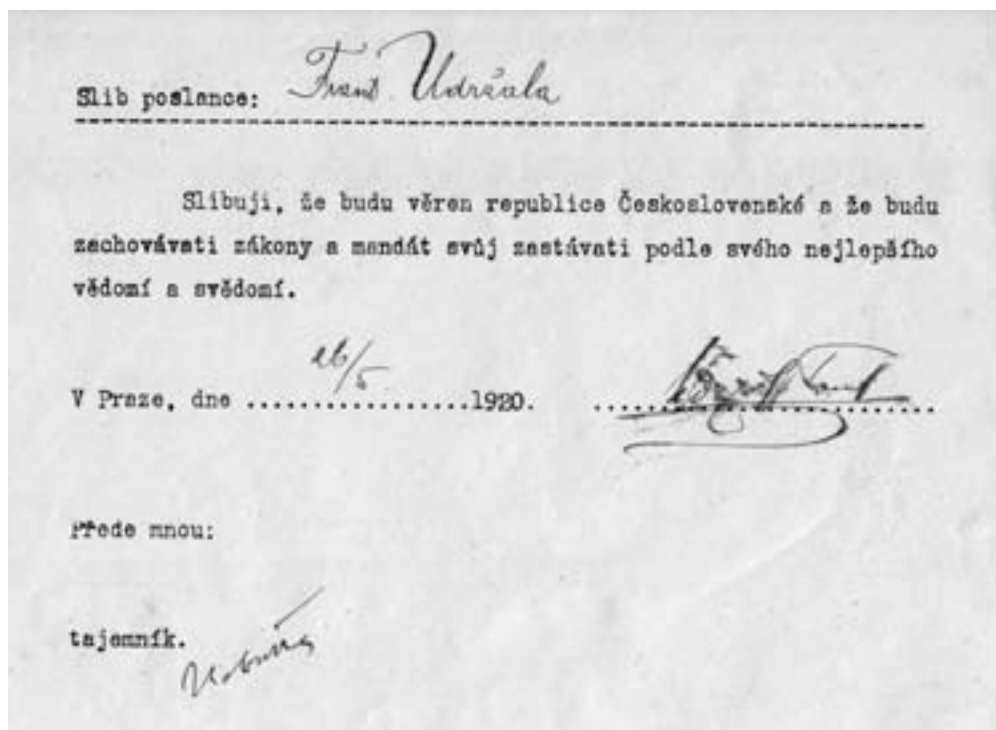
Mezi agrárníky patřil Udržal již ve dvacátých letech k prohradnímu křídlu, a to spolu s Bradáčem, Šrobárem a Malypetrem, a jeho jméno získávalo na váze spolu s tím, jak byl předseda strany Švehla stále více sužován zdravotními potížemi.

K prezidentovi měl skutečně blízko, Masaryk si jej vážil pro jeho rozvážnost a slušnost, stýkal se s ním častěji, což mu pomohlo také při cestě do křesla předsedy vlády.

Jakkoliv František Udržal tíhl více k živějším velkým městům, s rodným krajem a venkovem jako takovým jej po celý život poutal pevný svazek. Pokud mohl, snažil se mu prospět. Nebyl samozřejmě sám, v tomto smyslu pracovala většina politiků, někteří z přirozené náklonnosti k místu svého původu, jiní proto, že jim šlo o voličské hlasy. A nejčastěji se asi oba důvody spojovaly. Udržal kromě toho měl pro regionální akce základnu v rodinném hospodářství v Dolní Rovni, kde trvale žila jeho rodina. Je patrné, že jako politik v nejvyšších sférách neztrácel přehled o svém v regionu, věděl, co se kde děje a připravuje, a podle toho jednal. Kromě toho dokázal vyhodnotit i úzce regionální potřeby, ať už se týkaly chovu koní, meliorací, vodovodů či v poněkud širší míře pozemkové reformy, která byla pro agrárníky otázkou důležitou, i když dvousečnou. Mohlo by se říci, že Udržal se choval tak, jak by se měl chovat správný poslanec.

V jeho případě se ale očividně jednalo o něco navíc. Z textů, které se o něm zmiňují, je patrné, že ho lidé z jeho kraje měli rádi, uznávali jeho schopnosti, byli mu vděční za práci, kterou pro širší okolí své obce udělal. Tuto jeho činnost nelze patrně vypočítat do nejmenších podrobností, znamenalo by to mravenčí práci s využitím různých zdrojů. Pokud se cestou sondy podíváme jen na část dvacátých let, pak podle pardubické městské kroniky se František Udržal zúčastnil různých akcí ve městě několikrát do roka. Jednalo se například v srpnu 1919 o krajský sjezd zástupců agrární strany z 12 okresů východních Čech a v září téhož roku o veliký tábor lidu pod Kunětickou horou pořádaný agrární stranou, na nějž Udržal pozval i předsedu strany a ministra vnitra Švehla, přičemž Švehla – jako výše postavený – slíbil pomoc vlády při záchraně hradu a podporu cestovního ruchu. V roce 1922 již jako ministr národní obrany Udržal doprovázel prezidenta Masaryka při návštěvě Pardubic a také

³⁵ Tamtéž, s. 387–388.

První volby do parlamentu Československé republiky se konaly v dubnu 1920, poprvé mohly volit také ženy a poslanecký mandát získal také František Udržal. Zdroj: APS

Dolní Rovně, v červnu 1923 byl přítomen slavnostnímu otevření nové pardubické sokolovny. V říjnu 1924 do Pardubic přivedl branný výbor Národního shromáždění, hlavním účelem návštěvy byla prohlídka továrny Explosie v Semtině. Udržal byl mimochodem předsedou akciové společnosti této oficiálně Čs. akciové továrny na látky výbušné. V květnu 1925 se ministr zúčastnil jednání župní schůze agrární strany v Pardubicích, v březnu následujícího roku spolu s dalšími poslanci v Pardubicích přišel na velkou schůzi důvěrníků republikánských organizací z celého obvodu pardubické župy, projednávající řešení zemědělské krize, v říjnu téhož roku se konala v Pardubicích schůze župního zastupitelstva agrární strany za účasti již znovu ministra národní obrany Udržala, jehož opětovné jmenování přivítaly Pardubice, „*jimž pan ministr po léta upřímně je nakloněn*“.³⁶ Každoročně pořádal štěpánské schůze, na nichž podával voličům z celého okresu zprávu o politické a hospodářské situaci.³⁷ To byly vesměs akce, u nichž by se mohlo zdát, že na ně Udržal chodil, aby o sobě dal vědět, aby se nechal vidět ve svém volebním okrsku. Ale nebylo tomu tak.

Františku Udržalovi jeho krajané vděčili za podporu – duchovní i hmotnou – v celé řadě záležitostí, a to na úrovni rodné obce i v rámci Pardubicka. V Rovni založil

³⁶ Státní okresní archiv (SOKA) Pardubice, f. Archiv města (AM) Pardubice, ukn. 1, př. č. 88/2008, Pamětní kniha města Pardubic 1895–1933, ss. 396, 420–421, 442, 472, 494, 507, 534, 536.

³⁷ J. ŘIVNÁČ, *Udržal doma*, in: *Východočeský Republikán*, r. XVIII, č. 1, 3. 1. 1936, s. 4.

Sokol, s dalšími občany pořádal přednášky, divadla, zakládal knihovny. Kladl důraz na vzdělání, zasloužil se o zřízení měšťanské školy v Dolní Rovni a také školy hospodářské.³⁸ Roveň se díky němu mohla ještě dlouhá desetiletí chlubit dobře vydlážděnou silnicí, obecním domem. Svým vlivem dosáhl toho, že v nedalekých Dašicích byla umístěna jízdní jednotka armády a byla tam postavena nová kasárna, což přispělo k oživení městečka.³⁹

Dlouhodobě se Udržal věnoval vodohospodářským záležitostem, Roveň a okolí i díky němu zaznamenaly velký rozsah melioračních prací. Za války údajně zachránil díky svým stykům stovky lidí před frontou. Po vzniku republiky přispěl významně na koupi pardubického zámku Musejním spolkem.

Důležitou věcí, kterou pravděpodobně František Udržal také ovlivnil, byla otázka pardubického železničního pluku. Ten totiž téměř od svého ustavení sídlil v provizorních podmínkách bývalé pardubické válečné nemocnice, těžko se řešily otázky ubytování nejen mužstva, ale i důstojníků, prostory pro technické cvičiště a další záležitosti. Proto se objevily návrhy, že by se celý pluk měl přestěhovat jinam. Pro Pardubice by to samozřejmě znamenalo ztrátu, ale v roce 1922 padlo s konečnou platností rozhodnutí, že pluk zůstane v Pardubicích. Tehdy byl ministrem národní obrany Udržal, který zřejmě takto rozhodl.

Udržalovi je také přičítáno, že zajistil v rámci připravované správní reformy sídlo jedné z žup Pardubic. Tato věc ale nakonec nebyla dotažena do konce.

Asi největší pardubickou akcí ve 30. letech byla Celostátní výstava tělesné výchovy a sportu. I ta byla spojována se jménem tehdy již ministerského předsedy Udržala, jenž ji výrazně podpořil, přestože v zemi tehdy panovala hospodářská krize. Záštitu nad ní převzal prezident Masaryk a celá vláda v čele s předsedou Udržalem tvořila čestné předsednictvo. Výstava měla sice sport a tělovýchovu jako hlavní téma, ale vedle toho nabízela i průmyslové pavilony, kulturní akce, vystavovali hasiči, různé chovatelské spolky, konaly se výstavy týkající se automobilismu a aviatiky, velkolepé osvětlení zajišťovaly Městské elektrické podniky, vystupovaly různé vojenské hudby. Výstaviště mělo větší rozlohu než brněnské – 29 hektarů, a celkové náklady na výstavu byly rozpočteny na 16 000 000 Kč.⁴⁰ Premiérovi Udržalovi pochopitelně na úspěšném průběhu výstavy záleželo, a tak výstaviště navštěvoval již v průběhu příprav (24. dubna a 22. května 1931). Zahájení výstavy proběhlo 31. května za účasti prezidenta Masaryka, předsedy vlády Udržala a téměř celého kabinetu (Udržal během výstavy uspořádal v Pardubicích dvě zasedání vlády), dále několika zahraničních diplomatů, a trvala až do 4. října. Setkala se s obrovským ohlasem, navštívilo ji 978 000 lidí,⁴¹ Pardubice přitáhly velikou pozornost doma i v zahraničí, což mělo kladný dopad mimo jiné na cestovní ruch, výstava přinejmenším dočasně i zlepšila zaměstnanost obyvatelstva. Tento úspěch byl sice dílem místních, kteří se na přípravě a úspěšném průběhu především podíleli, ale zčásti byl přičten k dobru i premiérovi Udržalovi, který rovněž výrazně přispěl zejména v oblasti propagace na vyšší úrovni.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Jos. KROUŽEL, *Fr. Udržal a začátky našeho dorostového hnutí*, in: *Východočeský Republikán*, r. XVIII, č. 1, 3. 1. 1936, s. 4.

⁴⁰ SOKA Pardubice, f. AM Pardubice, ukn. 1, př. č. 88/2008, Pamětní kniha města Pardubic 1895–1933, s. 720n.

⁴¹ Tamtéž, s. 737.

Hlavička týdeníku *Východočeský Republikán*. V rozvětveném agrárním tisku představovaly regionální listy určité pojítka jednotlivých zemědělských oblastí s pražským agrárním ústředím.

Zdroj: *Východočeský Republikán*

Rodáci měli Františka Udržala rádi nejen proto, že prospíval jejich kraji, kdykoliv mohl, ať už osobně, nebo třeba i zprostředkováním přístupu starostovi města k stranickému šéfovi a ve 20. letech předsedovi vlády Švehlovi.⁴² Na Udržalovi oceňovali jeho přímou, upřímnou a poctivou povahu – byl spravedlivý, rozvázný, respektoval názory jiných, neznal stranictví a nenáviděl protekci, byl citlivý a měl dobré srdce. K jeho sedmdesátinám vydal agrární týdeník *Východočeský Republikán* číslo věnované téměř výhradně jeho osobě – s větším počtem stran (44), portrétní fotografií přes celou titulní stranu, na lepším papíře, s texty mnoha lidí z východních Čech i odjinud.⁴³ I když obvykle podobné články a vzpomínky na staré časy většinou vyznívají kladně, z těchto je cítit něco více – skutečnou úctu a vděčnost.

Zdá se, že Udržalovu mnohostrannou činnost ve prospěch rodného kraje nejlépe vystihují slova, která o něm prý pronesl prezident Masaryk: „*Udržal má svůj kraj účinně rád.*“⁴⁴

⁴² Viz Miloš CHARBUSKÝ, *Československý politik František Udržal a jeho vztah k pardubickému regionu*, in: Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Faculty of Humanities, Supplement 3, Pardubice 2001, s. 151.

⁴³ *Východočeský Republikán*, r. XVIII, č. 1, 3. 1. 1936.

⁴⁴ *Východočeský Republikán*, r. XVIII, č. 1, 3. 1. 1936, s. 4.

Rejstřík

- Adámek Karel 80
Andrýsová Alena 260
Aron Raymond 150
- Badeni Kazimír 74, 75
Bareš Arnošt 235
Barták Jan 80
Baťa Jan Antonín 158, 159, 241
Baťa Tomáš ml. 159
Baťa Tomáš 158
Baur Václav 40
Baxa Karel 82, 96, 142, 151
Beck, Max von 34, 39, 44, 46
Bechyně Rudolf 139, 140, 159, 164, 165
Bekárková Anna, vnučka 72, 214, 216, 260
Beneš Edvard 93, 96, 103, 107, 108, 113, 117, 118, 120, 128, 129, 131, 133, 137, 138, 140, 142, 145, 148, 149, 151, 151, 153, 159, 162, 177, 178, 181, 186, 191, 194, 206, 207, 223, 224, 238, 240
Benešová Hana 151
Beran Rudolf 66, 129, 164, 165, 175, 178, 181, 188, 189, 197, 201, 204, 238, 241, 242
Bidlo Karel 257
Bienerth Richard 46, 47
Bláha Silvestr 182
Böhm Ferdinand 254, 255
Böhm Vendelín 77
Bořkovec Bohumil B. 33
Bouček Václav 162, 166
Bradáč Bohumír 99, 132, 139, 147, 154, 155, 164, 165, 171, 177, 188
Bráf Albín 233
Briand Aristide 150
Burian Vlasta 97, 141
Buřival František 220
- Crane John 226
Cuc František 212, 232
Czech Ludwig 140, 165
- Čapek Karel 131, 142
Čeček Alois 110, 116
Černý Jan 96, 129, 165, 240
Černý Josef 181
Černý Matyáš 67, 72
Černý Václav 138
Červený Antonín 58
Češík Josef 255
Čipera Dominik 159
- D'Este František Ferdinand 158
Dérer Ivan 139, 157
Diviš Jan 93
Donát Václav 178
Dosse, plukovník 104
Dostálek Jan 140
Doumer Paul 158
Drtina František 87
Dvořák Boža 214
Dvořák J., poslanec 79
Dvořák O. 33
Dvořák, poslanec 23
Dyk, poslanec 82
Dysmas Josef 32, 33
- Eliáš Alois 243
Engl, poslanec 82
Engliš Karel 140, 144, 161, 241
Erzberger Matthias 90
- Falout Jaroslav 136
Faucher Louis Eugène 116, 240
Fiedler František 22, 37–39, 44, 46
Figar Jan 32
Foerster Josef Bohuslav 191

- Foch Ferdinand 96, 108, 132
 Ford Henry 141
 Fořt Josef 37
 Fowler & Co. 49
 Frank Karl Hermann 87
 Franke Emil 137, 140
 František Josef I. 73, 205
 Franzoni Isabelle 246
 Frýba Jan 191
 Fuxa Václav 29, 52, 221
 Fuxa Jan 17, 21, 57, 213
 Fuxa, Matěj 21
 Fuxová roz. Vrátilová Kateřina 17, 57, 213

 Gajda Radola 136, 153
 Galla, Karel 15, 180, 218
 Garbo Greta 141
 Gašparíková-Horáková Anna 154, 157
 Gažík Marek 129, 132
 Goll Jaroslav 158
 Gorgulov Pavel 157, 158
 Gottwald Klement 145, 208
 Groš 87
 Gutmannovi 132

 Habětínek František 20
 Habětínek Jan 19, 25
 Habětínková M. 226
 Habrman Gustav 95
 Hácha Emil 198
 Hájek, poslanec 79
 Hajn Antonín 87, 158
 Halík Rudolf 189
 Haller Stanisław 118
 Hallwich Hermann 77
 Hampl Antonín 148, 154
 Hanka Václav 199
 Hanussen Erik Jan 150
 Hašek Jaroslav 87, 88, 90
 Hašler Karel 142
 Havel Václav M. 142
 Henlein Konrad 177
 Herben Jan 87
 Herold Josef 82
 Heydrich Reinhard 68, 198, 244
 Heyduk Adolf 256
 Hindenburg Paul von 90
 Hitler Adolf 68, 150, 151, 168
 Hlaváček František 155
 Hodys, poslanec 79

 Hodža Milan 128–132, 134, 149, 162, 163,
 165, 175, 177, 178, 181, 187, 188, 191,
 194, 233, 240, 241
 Hoffman Antonín 221, 222, 229, 243, 247,
 251, 252, 255
 Hoffman Pavel 243, 244
 Hoffmanová roz. Horáková Marie 219,
 221, 229, 235, 243, 247, 251, 255
 Hoffmeister Adolf 159
 Hofman Václav 252
 Hofman Vilém 252, 256
 Hofmanová Milena 252
 Höhm sněmovní tajemník 84
 Holeček, redaktor 156
 Hoover Herbert 197
 Hoppe Viktor 226
 Hora Josef 145
 Horáček, šafář 57
 Horák Jar. 255
 Horák Josef 80
 Hořica Ignát 76
 Hromada, redaktor 147
 Hrubý Emanuel 84
 Hrubý Josef 221
 Hubáček Jeroným 260
 Hůla Josef 155
 Hulíková Adéla 236
 Hus Jan 193
 Husák Otakar 93, 94

 Chalupný Emanuel 87
 Chaplin Charlie 141
 Charbuský Miloš 60, 84
 Chelčický Petr 193
 Chvalkovský František 132, 198

 Ivanka Milan 135

 Jäger Václav 77
 Janský, Václav 27, 28
 Jaroš Jan 80, 83
 Jelínek, Bohuslav 11, 18, 19, 25–29
 Jeníček Josef 236, 243
 Jeřábek Emanuel 33
 Jetel František 220
 Jindřich Václav 77
 Jirásek Alois 155
 Jiroušek Alois 67, 247
 Juna Antonín 194
 Juna Jan 186

- Kafka Bohumil 182, 184, 185, 235, 236
 Kaftan Jan 80, 82
 Kalman Richard 235
 Kaplanová Kateřina 226
 Karel I., císař 91, 103
 Kašpar Karel 157
 Kašpar Matěj 226
 Keaton Buster 141
 Kestrzanek (Kestřanek) Paul von 91
 Kiely Jana, vnučka 66, 67, 245, 246
 Kiely Kristina, pravnučka 66
 Klöckler Josef 58–60, 213
 Klofáč Jaroslav V. 240
 Klofáč Václav J. 89, 92, 93, 94, 108, 157, 233
 Knirsch Hans 130
 Kolář Bohuslav 226, 243
 Komárek poslanec 80
 König poslanec 79
 Košťál Arnošt (Erna) 236, 244, 252
 Košťál Arnošt 68, 148, 198, 231, 243, 244, 260
 Košťálová Anna (Anuška) 244, 252, 256
 Košťálová Anna, matka A. Košťála 244
 Košťálová Marianna 236, 252
 Košťálová Marie 244
 Košťálová roz. Udržalová Jarmila, dcera 68, 148, 199, 214, 222, 231, 243, 245, 246, 251, 252, 256, 257, 260
 Kotek Ferdinand 235
 Kotlár 87
 Kožaný Jan 57, 58
 Koželuh Karel 141
 Kramář Karel 39, 87, 89, 90, 107, 133, 138, 145, 149, 155, 156, 158, 180, 188
 Krásný František 212, 232
 Krebs Hans 130
 Krejčí Ludvík 240
 Krejčík, poslanec 80
 Krek Janez Evangelist 219
 Kroiher František J. 231
 Krzák Rudolf 244
 Křižík 53, 54
 Kubr Stanislav 62, 83
 Kudrnka, poslanec 80, 83
 Kuchyňka Vladimír 131
 Kupka Josef 157
 Kutnar František 189, 261
 Kvapil Josef 110, 226
 Labaj Ludovít 132
 Lambl Jan Baptista 57
 Laurin a Klement 38, 40, 49
 Lepšíková 230
 Liebknecht Karl 89, 90
 Lippert Julius 77
 Lobkovic Jiří z, kníže 77
 Loevenstein Karel 186
 Löwenbach J., právník 185
 Mach Alexander 135
 Macháček Jan 77
 Machar Josef Svatopluk 94, 96–99
 Machník František 171, 177, 186, 238
 Maleček Josef 141
 Malypetr Jan 66, 99, 128, 155, 164–166, 166, 167, 169, 170, 174, 176, 177, 181, 189, 221, 238, 240
 Malypetrová Božena 221
 Mandler Ernst (Arnošt) 235, 236
 Mareš Josef 79
 Markalous Bohumil (Jaromír John) 59, 62, 235
 Markalous Jan V. 40, 62, 235
 Markus, vládní rada 28
 Masaryk Jan 9, 132, 137, 141, 226, 234, 245, 246
 Masaryk Tomáš G. 9, 95–97, 98, 99, 101–103, 106, 109, 110, 114, 116, 121, 123, 128–130, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 147–149, 149, 151, 153, 154, 157, 158, 161–164, 166, 167, 176, 177, 177, 192, 193, 203, 205, 210, 224–234, 238, 239, 261
 Masaryková Alice 148, 228, 229, 231, 232, 234, 243, 246
 Masaryková Revilliodová Olga 198, 232, 245, 246
 Mašata František 134, 165, 188, 189
 Materna, poslanec 82
 Matička Jaroslav 29
 Matoušek Josef 140, 165
 Mayer Jan Viktor 77
 Mayr-Harting Robert 129, 139
 Mečíř Karel 131
 Medek Rudolf 182, 186
 Meissner Alfréd 139, 165
 Meloun Jiří 260
 Melounová roz. Suchánková Libuše 260
 Michalcová Jiřina 230

- Michalec Václav 21, 26, 27, 213
 Mittelhauser Eugène 96, 104, 109, 110,
 112, 113, 115–120, 126, 169, 170
 Mlčoch Rudolf 136, 140, 155
 Morávek Břetislav 148, 180, 198, 199,
 231, 234, 241, 243, 246
 Morávková Udržalová Libuše, dcera 11,
 36, 52, 76, 85, 132, 148, 199, 214, 218,
 220, 222, 231, 234, 241, 243, 245, 246,
 256
 Moudrý Karel 241
 Mudruška Alois 225, 232

 Najman Josef 129, 130
 Naumann Friedrich 89
 Nečas Jaromír 159
 Němec Karel 57
 Nerad Václav 77
 Netolický Josef 220
 Neubert Karel 2356
 Neubertová Maryša 236
 Niklfeld František 79
 Norden Ada viz Nováková Anna
 Nosek František 129
 Novák Ladislav 129
 Nováková Anna (Ada Norden) 236, 234
 Nováková Růžena 67
 Novotný Karel 243
 Nowak Gustav 77

 Osuská Pavla 234
 Osuský Štefan 132, 234

 Pacák Jaroslav 247, 251, 255
 Pacák, poslanec 82
 Pacáková Ema 247, 251
 Pagač Jiří 257
 Papánek Jan 176
 Paukertová-Leharová Libuše, vnučka 66,
 67, 245, 246, 260
 Pekař Josef 131, 158, 178
 Pellé Maurice 108, 109
 Pergler Karel 153
 Peroutka Ferdinand 140, 142, 147–149,
 158, 160, 165
 Pessler, poslanec 76
 Pešić Petar 110
 Pétain Henri Philippe 121, 124
 Petřík Karel 259
 Pícha Mořic 157, 187, 191

 Pilnáček Josef 260
 Pippich Karl 80
 Pírka Josef 231
 Plaček Boleslav rytíř 77
 Podhajský Alois 116
 Podlipný Karel 80
 Polák, starosta Bohdanče 38
 Porsch tajný rada 90
 Prášek Karel 34, 44, 77, 82, 84
 Pražák Jiří 77
 Pražana hrabě 89
 Preiss Jaroslav 132, 154, 169
 Prokůpek Adolf 220, 233
 Prokůpek Václav 225
 Pýcha František, tchán 65, 214
 Pýchová Františka 214, 223, 236

 Rašín Alois 89, 147, 148, 156, 161, 188
 Rataj Jan 84
 Rechenberger Georg Albrecht Julius
 Heinrich Friedrich Carl Ferdinand
 Maria Freiherr von 89
 Rejholec Václav 96
 Revilliod Henri 232, 245, 246
 Revilliod Herbert 232, 245
 Revilliod Leonard 232, 245
 Rieger František Ladislav 61
 Ripka Hubert 148, 149, 261
 Ritt August von 47
 Rombald poslanec 80
 Roosevelt Franklin Delano 197
 Rothermere Harold Harmsworth 121
 Rotschild 132
 Řepa Karel 212, 234
 Řivnáč Josef 14, 25–28

 Sakař Josef 11
 Sedlák Jan 77
 Seifert Jaroslav 145
 Seka František 259
 Sekora Ondřej 142
 Shejbal František 53
 Shejbal Jan 25, 27
 Shejbal Václav 25
 Shejbalová A. 226
 Scheiner Josef 91, 93, 221
 Schejbal, řezník 68
 Schenk Antonín 148, 149, 163, 176, 228,
 231
 Schollich Ernst 131

- Schroll Josef 29
 Schusterová Ada 235
 Schwarz František 79
 Sikorski Władysław 118
 Sitenský František 236
 Sitenský Ladislav 236
 Slávik Juraj 139, 146
 Sluka Josef 259
 Sobotka Josef 240
 Soukup František 87, 155, 240
 Spina Franz 57, 129, 139, 140, 158, 191
 Srdínko Otakar 129, 133, 134, 139, 188, 238
 Staněk Čeněk 33
 Staněk František 93, 129, 133, 134, 139, 147, 156, 160, 162, 164, 180, 188, 221
 Stoupal Viktor 160
 Stránský Jaroslav 137, 138, 169
 Stržil Josef 181, 233
 Stříbrný, Jiří 13, 91, 96, 153, 169, 170, 238
 Suchý Oldřich 164, 178
 Svoboda J., právník 185
 Syrový Jan 95, 96, 115, 116, 118, 119, 126, 240
 Sznacký Anton 135

 Šámal Přemysl 96, 156, 164, 182, 226
 Šantrůček, Richard 26
 Šár Josef 214
 Šíl poslanec 82
 Šimůnek Jaroslav 237
 Šišán Čeněk 29
 Škarda Václav 77, 80
 Šrámek Jan 129, 136, 140, 140
 Šrobár Vavro 99, 132
 Štefánek Anton 132
 Štefánik Milan Rastislav 92
 Šulc Josef 80
 Švehla Antonín 9, 97, 99, 102, 127, 128–130, 133, 134, 138, 139, 148–150, 160, 164, 166, 167, 167, 168, 175, 197, 205, 223, 234, 239, 261
 Švejk Josef 84

 Taaffe Eduard 73, 74
 Teplý František 220
 Tichý Jan 221
 Tichý Václav 52
 Tiso Jozef 129
 Toman Vlad. 255

 Tomášek František 95
 Trapl Karel 161, 162
 Trnka Ottokar 30, 205, 220
 Tuka Vojtech 135
 Tusar Vlastimil 139, 18
 Tužil Josef 38, 39, 47, 48, 226

 Udržal Antonín, prastrýc 19
 Udržal František, otec 17, 18, 19, 25, 57, 65, 213, 214, 215, 223
 Udržal Jan, bratr (zemř. v dětství) 17
 Udržal Jan, strýc 20, 255
 Udržal Jan, vnuk Jana Udržala 20
 Udržal Jiří, syn 148, 158, 199, 214, 220, 235, 245, 246, 252, 256
 Udržal Josef, bratr (zemř. v dětství) 17, 213
 Udržal Václav, bratr (zemř. v dětství) 17
 Udržal Václav, bratr 17, 18, 21, 27–29, 50, 52, 53, 62, 64, 187, 189, 213, 214, 221, 224, 226, 228, 239
 Udržal Václav, roveňský starosta 1883 19, 20, 32, 51, 52
 Udržal Václav, žebrák 18
 Udržal Vojtěch 17, 255
 Udržalová Anna II, sestra (zemř. v dětství) 17
 Udržalová Anna, roz. Fuxová, matka 17, 18, 19, 21, 57, 65, 213, 214, 215
 Udržalová Anna, sestra (zemř. v dětství) 17
 Udržalová Kateřina, sestra 17
 Udržalová Kristýna 255
 Udržalová Marie roz. Pýchová, manželka 64, 65, 66–68, 69, 72, 148, 180, 190, 203, 212–215, 216, 219, 220, 223, 227, 229, 235, 236, 243–261
 Udržalová Marie, sestra 17, 18, 58, 59, 213
 Udržalová roz. Michalcová Kateřina, švagrová 21
 Udržalová roz. Richterová Barbora 17
 Urban Otto 83

 Vácha František 261
 Valčík Josef 198, 243, 244
 Vančura Čeněk 221
 Vančura Vladislav 145
 Vaniček Alexandr 226
 Vašatý Jan 77

- Vavrečka Hugo 159
 Velich Alois 222
 Vinařová Iva 259
 Viškovský Karel 128, 136, 139, 164, 165, 171, 188
 Vlasák Bohumil 129
 Vojcechovský Sergěj 124
 Vojna Jan 220
 Vomáčka Jan 214
 Voskovec Jiří 141, 176
 Voženílek František, advokát 19, 21, 32, 33, 52, 53, 61–62, 226, 230
 Voženílek František, ministerský rada 19
 Voženílek Jan, starosta 19, 21, 52, 53, 226, 228
 Vrabec František 52
 Vraný Josef 134, 147, 159, 178, 180
 Vyleťal Kašpar 33

 Wagner von Jauregg Friedrich 39
 Weber Anton 157
 Werich Jan 141, 176
 Wickenburg, hrabě 46
 Wilson Woodrow 197
 Windischgrätz Alfred 73
 Wirth Zdeněk 185

 Wolf Karl Hermann 75, 76, 87

 Zadina Josef 181
 Zahálka Boh. 255
 Záhoř Jindřich 79, 82
 Zárybnický Jan 244
 Zářecký Jaroslav 171
 Zázvorka Jan 185
 Zedníček Stanislav 254
 Zemínová Fráňa 241
 Zenkl Petr 240

 Žďárská Jiřina 247
 Žďárská roz. Udržalová Marie, dcera 65, 148, 159, 161, 198, 199, 214, 220, 229, 231, 236, 243, 245, 251, 252, 255, 257, 260
 Žďárský František 247
 Žďárský Jiří 236, 243
 Žďárský Josef 148, 229, 231, 247
 Žďárský Tomáš, pravnuček 260
 Žďárský Vítězslav 243
 Žilka Jindřich 55, 165, 171, 176, 178, 181, 188, 189, 198, 238
 Žilková Libuše 132
 Žižka z Trocnova Jan 182, 193

Autorský kolektiv

Ing. Petr Hoffman

soukromý badatel

PhDr. Miloš Charbuský, CSc.

Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Mgr. Lukáš Kopecký

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

doc. PhDr. Jiří Pernes, Ph.D.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph. D.

Filozofická fakulta, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha

PhDr. Karel Straka, Ph.D.

Vojenský historický ústav, Praha

Mgr. Jiří Urban, Ph.D.

Ústav historických věd, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Ústav pro studium totalitních režimů, Praha

Obsah

Úvod.....	9
František Udržal, Dolní Roveň a Holicko před vznikem Československé republiky (Petr Hoffman)	11
Hospodář opírající se o hospodyní (Jiří Urban).....	55
Poslancem v Rakousku (Jiří Pernes)	73
Velká válka, ČSR a Pardubicko (Tomáš Jiránek)	87
Ministr národní obrany František Udržal a branná strategie Československé republiky z let 1921–1929 (Karel Straka).....	103
Předseda vlády Republiky československé (Jaroslav Rokoský).....	127
Ve stínu politiky i strany (1932–1938) (Lukáš Kopecký)	169
Nenaplněný odkaz (Miloš Charbuský).....	190
Vila Marie a Františka Udržalových, její obyvatelé a návštěvníci (Petr Hoffman)	212
Závěrem	261
Seznam zkratk	263
Prameny a literatura	265
Rejstřík	276
Autorský kolektiv	282

Jaroslav Rokoský

Jiří Urban a kol.

FRANTIŠEK UDRŽAL

Sedlák a politik

Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Vladimír Verner.

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

v Praze roku 2016 jako svou 1610. publikaci

Odpovědný redaktor Filip Outrata.

Vydání první. AA 20,89. Stran 288.

Vytiskla Těšínská tiskárna a. s.

Doporučená cena 368 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-633-8 (Vyšehrad, spol. s r. o.)

ISBN 978-80-7561-055-3 (FF UJEP Ústí nad Labem)